

Van instructie naar coaching in de rijopleiding

Coaching in het verkeer is een methode waarbij de leerling centraal staat naar lichaam, emoties en geest. Er wordt gestuurd op betere gewaarwording van innerlijke factoren en de omgeving om zo de eigen verantwoordelijkheid te doen groeien. De leerling/coach-relatie is er een van gelijken¹.

Introductie van het EU HERMES-project in Nederland en begeleid rijden

HERMES is een nieuwe rijopleiding ontwikkeld door deelnemers uit 7 Europese landen. Het beoogt grotere verkeersveiligheid door een specifieke vorm van coaching op de eigen ontwikkeling van gewaarwordingen, inzichten, vaardigheden en verantwoordelijkheid van de leerling.

Wat is eigenlijk de rol van de rijopleiding? Veilig leren rijden kost veel tijd. Ná het examen moet de leerling nog veel zelf leren, al dan niet begeleid. Is hij/zij dáár voor toegerust? De verkeerscoach bewaakt de veiligheid en overziet het geheel. Met minimale aanwijzingen en zo min mogelijk ingrijpen zoekt hij met de coachee steeds leerzame situaties met oplopende moeilijkheid, maar zó dat coachee steeds zoveel mogelijk zelf de verantwoordelijkheid kan en blijft dragen. Met gerichte, maar *open* vragen stimuleert hij niet alleen de eigen waarnemingen, maar ook het serieus nemen van alle relevante gewaarwordingen, telkens uitzoeken wat adequaat handelen is en benadrukt hij continue eigen evaluatie en verfijning van weggedrag door de coachee, tot deze zichzelf examenrijp acht en zichzelf na het examen in het verkeer verder kan ontwikkelen.

Na MERIT en eerdere Europese projecten beoogt HERMES een revolutie in de rijopleidingen. Aan de lidstaten de opgave om een en ander in eigen omstandigheden uit te werken en toe te passen.

Coaching is een modewoord geworden. Iedere trainer in het bedrijfsleven of sportinstructeur noemt zich nu coach. Blijf u bewust van de essentie door u steeds af te vragen: *'Steeg door mijn interventie bij de gecoachte leerling zijn niveau van eigen verantwoordelijkheid en eigen gewaarwordingen van zichzelf en zijn handelingen?'* Of nam ik zijn eigen verantwoordelijkheid af en was ik zijn gewaarwordingen² of eigen waarneming voor? Selecteerde ik voor hem en kwam de coachee (leerling) zo niet toe aan een eigen inschatting, keuze, reactie of verfijning van zijn reactie? De focus op de eigen verantwoordelijkheid van leerlingen heeft de afgelopen jaren een slechte naam gekregen door voortijdige en geforceerde toepassing van zelfstandig leren in het onderwijs (vergelijk het studiehuis en 'leren-leren') hetgeen

leidde tot uitval in vmbo, vo, hbo en wo. Dat betrof met name cognitief leren (boeken, theorie, begrip, aanleren, vasthouden en kunnen toepassen van theorie en complexe inzichten) en speelde zich af in situaties met veel tijd voor reflectie. Leerlingen worden veel aan zichzelf overgelaten, soms als verkapte bezuinigingsmaatregel.

Coaching in de rijopleiding

Bij coaching in rijopleidingen gaat het om iets héél anders: psychomotorische vaardigheden in een constant veranderende omgeving die vaak om snelle inschattingen en reacties vraagt. Coaching in het verkeer kent veelal een 1:1 verhouding van leraar en leerling. We richten ons op de logische neiging tot zelfregulering in het je bewegen in een steeds veranderende omgeving. Dit is evolutionair gegeven en dient de

overleving. Er is constant afstemming nodig tussen *innerlijke* impulsen, wensen of doelen en *externe* stimuli en omgevingseisen. Die vindt dan ook voortdurend plaats: vanaf de baby die zich probeert om te draaien en de peuter die probeert een blokje door een gaatje te duwen en daarbij steeds trefzekerder bewegingen maakt door continue eigen evaluatie van de eigen bewegingen, leren en bijstellen. Wat later gaat hij staan, dan volgt het eerste wankel lopen, de driewieler, de kinderfiets, eerst met en dan zonder zijwieltjes, een grote fiets, de bromfiets en tenslotte de auto. Eerst begeleid door ouders, later via verkeerslessen in het primaire onderwijs, en daarna rijlessen (een paar voor de bromfiets en meer voor de auto).

Nu wordt daar begeleid rijden tussen 17 en 18 aan toegevoegd. Begeleid rijden lijkt hoge ogen te gaan gooien. De jonge automobilist doet meer rijervaring op onder relatief minder gevaarvolle omstandigheden, kan daarin dus basale vaardigheden automatiseren, waardoor er in het brein meer ruimte komt voor onverwachte en bijzondere situaties als zij daarna werkelijk zelfstandig gaan rijden. Hierdoor zal mogelijk de grote piek in ongevallen vlak na het rijbewijs een flink stuk worden afgevlakt. De vraag blijft echter wat het lange termijn effect is, en of jongeren na het behalen van hun rijbewijs niet een onveilige rijstijl gaan ontwikkelen ook onder begeleiding van ervaren volwassenen. Veel zal afhangen van de voorbeelden van, en de interactie mét die begeleiders. Onder de juiste voorwaarden zou begeleiding van jongeren echter ook een impuls kunnen vormen voor die volwassen begeleiders om zelf beter te gaan nadenken over hun rijstijl. Hier is nog weinig onderzoek naar gedaan.

Emoties

Het gaat steeds om fysiek en psychisch zelfmanagement in een steeds grotere ruimte, met snellere voertuigen en een meer complexe omgeving met steeds meer informatie. Dit eist dan ook steeds meer inschattingsvermogen en vaardigheden. Dit gaat via zelf geselecteerde voorbeelden, *trial & error*, verwerking van gewaarwordingen en (semi-)bewuste waarneming. Zelfervaren effecten van het eigen gedrag

¹ HERMES: *'Coaching is a learner-centred method that engages body, emotions and mind to develop inner and outer awareness and responsibility with an equal relationship between the learner and the coach.'*

² In deze tekst wordt onderscheid gemaakt tussen *gewaarwordingen* (signalen van het hele lichaam, alle sensoren, zenuwuiteinden, organen en spieren; vaak veronachtzaamd of overruled), *bewustzijn* (cognitie, cognitieve bewerking van gewaarwordingen, vaak 'talig' van karakter) en *waarnemingen* (meer visueel of auditief, ook dat begrip heeft een ondertoon van bewust).